

Nowy płat magurski Sowiny

Podczas prac kartograficznych prowadzonych z ramienia Karpackiej Stacji IG. w okolicy Kołaczyc koło Jasła w sezonie letnim 1960 r. na terenie wsi Sowina stwierdzono obecność nowego płata magurskiego (fig. 1). Do tej pory płat ten nie był znany z literatury karpackiej. K. Tołwiński (1921, str. 29), odkrywca płata Kluczowej, podaje, że w Sowinie napotkał plastyczne iły szare ze zlepieńcami składającymi się z ułamków piaskowców oraz łupków krośnieńskich, i utwory te zalicza do miocenu. Najprawdopodobniej chodzi tu o podobne utwory występujące w obrębie płata magurskiego.

Płat Sowiny położony jest na wschód od płata Kluczowej w odległości około 0,6 km. Powierzchnia jego wynosi w przybliżeniu 0,3 km². Leży on na warstwach krośnieńskich wykształconych w facji łupkowo-piaskowcowej. Obecność jego stwierdzona została na podstawie kilku odsłoneń naturalnych znajdujących się w potoku przepływającym przez Sowinę Górną na długości około 250 m oraz odsłoneń w drodze polnej koło szkoły w Sowinie. W celu bliższego poznania utworów, z których zbudowany jest płat, wykonano 4 ręczne wiercenia oraz kilkadziesiąt sond. Gruba pokrywa glin zwiertzelinowych zakrywająca głównie środkową i północną część płata, której miąższość dochodzi do 18 m, nie pozwoliła wyznaczyć dokładnie jego konturów, zwłaszcza w północnej części. Niemniej jednak z całą pewnością stwierdzić można, że płat ten ma kształt zdeformowanej elipsy o kierunku dłuższej osi NW — SE. Obserwowane utwory w odsłoneńiach naturalnych, jak również materiał uzyskany z wierceń i sond, świadczą o tym, że płat zbudowany jest z utworów łupkowych różnych litologicznie, a zapewne i wielkowo. Łupki są silnie zaburzone tektonicznie do tego stopnia, że poszczególne ich typy litologiczne są ze sobą przemieszane, co obserwuje się nie tylko w odsłoneńiach, ale również w wierceniach i sondach. Mała ilość odsłoneń naturalnych oraz gruba pokrywa glin nie pozwala nie tylko na przeprowadzenie na mapie wydzielenń poszczególnych ogniów litologicznych, ale nawet na wykreślenie dokładnie konturów płata.

Utwory, z których zbudowany jest płat Sowiny, w pewnym sensie uszeregowano stratygraficznie na podstawie litologii oraz porównań z literaturą (M. Książkiewicz, 1948, 1958). Niektóre typy litologiczne skał autor porównał bezpośrednio w terenie z utworami płata Kluczowej

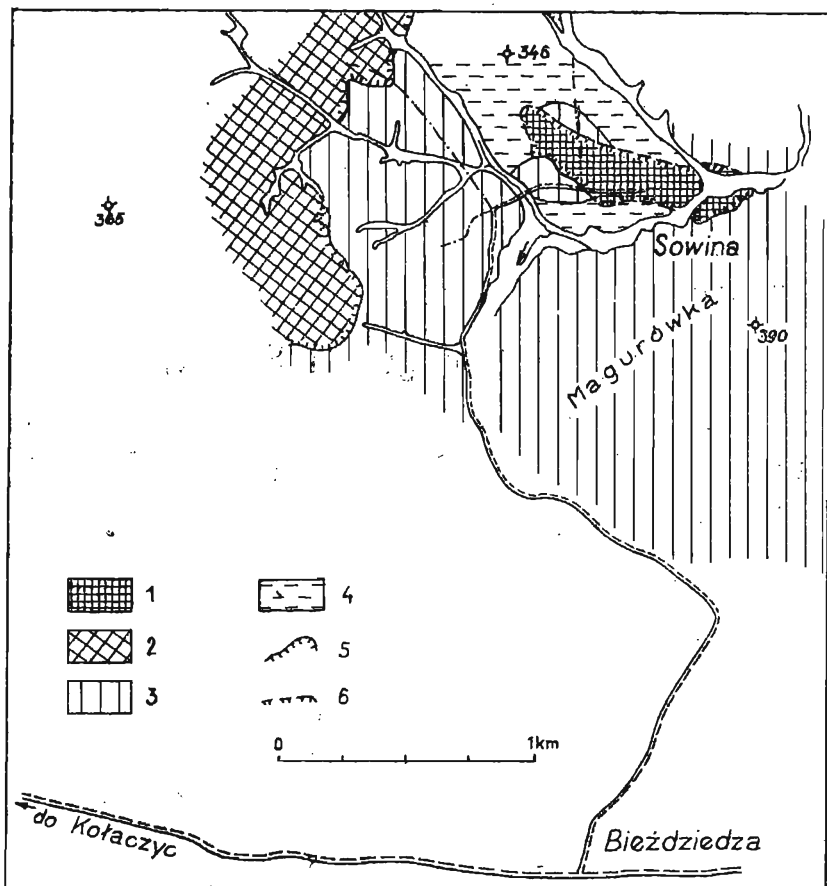

Fig. 1. Szkic geologiczny Sowiny (wschodnia granica płata Kluczowej według F. Szymakowskiej)

Geological map of Sowina (eastern boundary of Kluczowa patch shown according to F. Szymakowska)

1 — utwory płata Sowiny; 2 — utwory płata Kluczowej; 3 — warstwy krośnieńskie; 4 — glina zwietrzelinowa; 5 — kontury płata stwierdzone; 6 — kontury płata przypuszczalne

1 — sediments of the Sowina patch; 2 — sediments of the Kluczowa patch; 3 — Krosno beds; 4 — residual clay; 5 — determined outline of patch; 6 — presumable outline of patch

w czasie wspólnej wycieczki z mgr F. Szymakowską w sezonie letnim 1960 r.

Na podstawie danych uzyskanych dotychczas w wyniku badań w obrębie płata Sowiny wyróżnić można następujące ogniwa litologiczno-stratygraficzne.

1. Łupki pstre i czerwone. Łupki te poznane zostały z kilku odsłoneń naturalnych oraz z sond. Są to łupki czerwono-wiśniowe, plastyczne, niewapniste, przekładane różnej grubości wkładkami łupków zielonych. W łupkach tych nie stwierdzono wkładek piaskowcowych. Reprezentują one zapewne eocen dolny. Łupki pstre zajmują małą po-

wierzchnię płata; występują głównie w jego zachodniej części. Ponadto strzępy ich występują w kilku miejscach w potoku.

2. **Łupki zielone.** Występują one w jednym odsłonięciu w potoku oraz w kilku sondach. Są to twarde, łupiące się na grube płytki łupki wapniste, na mokro barwy błękitnoniebieskawej, po zwiertzeniu zielonawopopielatej. Zawierają rzadko rozsiały pył muskowitowy. Wydaje się, że łupki te mogą być bezpośrednio młodszym ogniwem od łupków pstrych.

3. **Łupki brunatne.** Stwierdzono je tylko w sondach i częściowo w wierceniach. Są to dość twarde łupki silnie wapniste. Wspólnie z nimi występują łupki brązowe, ciemnoszare, popielatozielonawe (wszystkie wapniste) oraz cienkie wkładki trawiastozielonych łupków plastycznych, niewapnistych. W łupkach brunatnych często występują drobne skupienia białego piasku. Łupki te są bardzo podobne do niektórych odmian łupków menilitowych podrogowcowych. Być może, że opisane utwory są warstwami podmagurskimi (M. Książkiewicz, 1948, 1958). Stwierdzono je głównie w środkowej części płata.

4. **Łupki oliwkowoszare.** Są dobrze odsłonięte w potoku. Przedstawiają się jako łupki dość twarde, o różnych odcieniach — od popielatych do ciemnoszarych, a nawet brązowych. Łupią się nierówno, czasem na płytki o nierównych powierzchniach, często rozpadają się na fragmenty kuliste. W niektórych partiach łupki te są wapniste. W odsłonięciu tych łupków w potoku występuje silnie pognieciona kilkumastocentymetrowa wkładka łupków brunatnych, blaszkowych, lokalnie z rdzawymi nalotami. Łupki te niczym nie różnią się od typowych łupków menilitowych.

W łupkach oliwkowoszarych występują nieliczne, porozrywane fragmenty piaskowców twardych, drobnodziarnistych, bardzo słabo wapnistych, glaukonitycznych, barwy szarej z odcieniem zielonawym. W niektórych fragmentach tych piaskowców widoczny jest muskowit. W masie piaskowcowej tkwią różnej wielkości ostrokrawędziste fragmenty piaskowców popielatych, również twardych, co nadaje im wygląd zlepu. Ponadto piaskowce pocięte są zieloną żyłką, rozgałęziającą się nieregularnie w różnych kierunkach¹. Spotykane bloki piaskowców uważać należy za fragmenty ławic będących wkładkami w łupkach oliwkowoszarych, które w wyniku ruchów tektonicznych zostały porozrywane. Opisane łupki są prawdopodobnie warstwami magurskimi facji łupkowej (M. Książkiewicz, 1948, 1958; H. Świdziński, 1933).

5. **Łupki ciemnoszare.** Zajmują one największą część płata. Występują zarówno w odsłonięciach w potoku, jak również stwierdzono je w wierceniach i sondach. Na ogół występują one w środkowej i wschodniej części płata. Są to łupki niezbyt twarde, silnie wapniste, o odcieniach brudnozielonym i popielatym, łupiące się grubo i nieregularnie. Miejscami zawierają pył muskowitowy. Łupki te są przepełnione otoczkami i fragmentami różnego rodzaju łupków, rzadziej piaskowców. Średnica tych otoczek waha się od kilku milimetrów do 30 cm. Wśród otoczek występują głównie:

¹ i Piaskowce tego typu znane były wcześniej mgr F. Szymakowskiej z rejonu płata Kluczewej.

- a) łupki brunatne i czekoladowobrazowe, dość twarde, wapniste;
- b) łupki trawiaszzielone, dość miękkie, wapniste;
- c) łupki popielatozielonawe, wietrzejące popielatobiało, z nalotami tlenków żelaza, wapniste;
- d) łupki szarozielone, twarde, wapniste;
- e) łupki kremowopopielate, twarde, laminowane, wapniste;
- f) łupki szaroczarne z dużą ilością pyłu muskowitowego, twarde, wapniste;
- g) mułowce brunatnoszare z cienkimi, jasnymi laminami, zawierające dużo pyłu muskowitowego, wapniste;
- h) piaskowce mułowcowe jasnopopielate z odcieniem zielonawym, glaukonityczne, kruche, wapniste;
- i) piaskowce stalowopopielate i szare, drobnoziarniste, laminowane, skorupowe, zawierające dużo muskowitu oraz detrytus roślinny, wapniste; piaskowce te są bardzo podobne do piaskowców krośnieńskich lub ino-ceramicznych.

Ponadto w jednym z otworów stwierdzono mały otoczek wapienia pelitycznego barwy popielatej o średnicy 2,5 cm oraz mały fragment łupku jasielskiego o jednej płaszczyźnie oszlifowanej.

Na pierwszy rzut oka utwór ten przypomina ily babickie. Wzmianka K. Tołwińskiego (1921) odnosi się zapewne do tych utworów, które nazywa „iłami ze zlepieńcami“ i zalicza do miocenu. W tej chwili trudno wyrazić pogląd na temat wieku tych utworów. Zagadnienie to przypuszczalnie rozwiążą badania mikropaleontologiczne². Faktem jest, że opisane otoczki wyglądają „młodo“. Większość typów litologicznych skał podobnych do otoczków występuje w eocenie (np. dużo otoczków łupków brunatnych tak podobnych do łupków menilitowych podrogowcowych). Gdyby oprócz się na ułamku łupku jasielskiego, który już dość dobrze udokumentowałby ich wiek, należałoby przyjąć, że wiek tych utworów jest bardzo młody, „nadjasielski“. Jednak ułamek łupku jasielskiego jest niezbyt pewnym dokumentem, ponieważ mógł się on dostać do utworów, w których występuje, nie w czasie ich sedymentacji, ale mógł być porwany z podłoża w czasie nasuwania się płata. Sprawa byłaby bardziej jasna, gdyby ułamek ten znaleziono w odsłonięciu. Pozostawiając rozważania na temat wieku wynikom badań mikropaleontologicznych stwierdzić należy, że utwór ten jest bardzo interesujący pod względem sedymentologicznym.

Wspólną cechą opisanych utworów, z których zbudowany jest płat magurski Sowiny (z wyjątkiem łupków pstrych), jest ich duża wapnistość.

Odnosnie do morfologii terenu, w sąsiedztwie którego występuje płat, i morfologii samego płata, podkreślić należy, że sam płat zajmuje dolinę potoku oraz częściowo południowe zbocze płaskiego wzniesienia oznaczonego punktem wysokościowym 346. Teren zajęty przez płat ma położenie najniższe. Od południa bowiem ogranicza go wzniesienie Miagurówka (390 m), od północy pasmo wzniesienia Gogolów (403,6 m), od zachodu płat Kluczowej ze wzniesieniem 365 m i wreszcie od wschodu wzniesienie z punktem 422 m. Mimo braku urozmaicenia w rzeźbie powierzchni same-

² Wstępny przegląd mikrofauny pochodzącej z łupków z otoczkami dokonany przez mgr W. Szotową wykazał, że mikrofauna jest starsza od miocenijskiej.

go płata magurskiego istnieją przesłanki (na podstawie wierceń), że płat nie pokrywa równej i płaskiej powierzchni utworzonej z warstw krośnieńskich, lecz że dolna jego powierzchnia jest nierówna, a miąższość wchodzących w jego skład utworów jest różna, niezależnie od odległości od brzegu płata. Wiercenie usytuowane bliżej północnego brzegu płata po przewierceniu 40 m nie weszło w warstwy krośnieńskie. Przepuszczalność grubość utworów, z których zbudowany jest płat, w niektórych miejscach dochodzić może do 60÷80 m.

W najbliższym sąsiedztwie płata warstwy krośnieńskie są silnie zaburzone tektonicznie, co, jak się wydaje, ma związek z obecnością płata. Utwory, z których zbudowany jest płat, są zapewne zaklinowane w warstwy krośnieńskie.

Płat Sowiny prawdopodobnie łączył się z płatem Kluczowej, lecz wskutek późniejszych procesów erozyjnych został od niego odcięty.

Notatkę tę uważam za informacyjną; jej celem było nie tylko zakomunikowanie o występowaniu jeszcze jednego płata magurskiego, ale przede wszystkim scharakteryzowanie pokrótce utworów, z jakich jest on zbudowany. Po zbadaniu próbek zostanie omówiona stratygrafia oraz przedstawiona szczegółowa mapa wraz z materiałem dokumentacyjnym.

Karpacza Stacja I.G.

Nadesłano dnia 16 stycznia 1961 r.

PIŚMIENNICTWO

- KSIAŻKIEWICZ M. (1943) — Stratygrafia serii magurskiej na przedpolu Babiej Góry. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 48, p. 19—21. Warszawa.
- KSIAŻKIEWICZ M. (1958) — Stratygrafia serii magurskiej w Beskidzie Średnim. *Biul. Inst. Geol.*, 135, p. 57—62. Warszawa.
- ŚWIDZIŃSKI H. (1933) — Sprawozdanie z badań geologicznych, wykonanych w r. 1932 w okolicy Bednarki i Harklowej na ark. Jasło. *Posiedz. nauk. Państw. Inst. Geol.*, 36. Warszawa.
- TOLWIŃSKI K. (1921) — Dyslokacje poprzeczne oraz kierunki tektoniczne w Karpatach polskich. *Pr. geogr.*, 6, p. 27—47. Lwów.

Ян ЯСЕНОВИЧ

НОВЫЙ ОСТАНЕЦ МАГУРСКОГО ПОКРОВА СОВИНЫ

Резюме

Во время геологических исследований произведенных на территории листа Едliche был констатирован летом 1960 г. в селе Совина (севернее г. Ясло) новый останец магурского покрова. Этот останец располагается в 0,8 км к востоку от останца Ключевой (Kluczowa). Его поверхность всего 0,3 км². Останец был констатирован на основании нескольких естественных обнажений, прослеживающихся в потоке, а также на основании ручных бурений

и зондов. Произвести точное оконтуривание невозможно из-за мощной толщцы суглинков прикрывающих значительную часть останца.

На основании имеющихся данных были выделены следующие отложения составляющие останец: красные и пестрые эоценовые сланцы, залегающие на них зеленые сланцы с прослойками серых и пепельно-зеленоватых сланцев, которые могут соответствовать подмагурским слоям (М. Ксенжеквич, 1948, 1958), оливково-серые сланцы, которые вероятно являются магурскими слоями в сланцевой фации, наконец были выделены темно-серые сланцы содержащие много катунов разнообразных сланцев, главным образом темных известковых, а также редкие катуны и обломки песчаников похожих на иноцерамовые или кросненские. Микропалеонтологические исследования еще не производились, а без них определение возраста затруднительно. Эти отложения были известны уже К. Толвинскому (1921), который считал их миоценовыми.

Отложения составляющие останец магурского покрова характеризуются большой известковистостью и они сильно тектонически смяты. В будущем будет разработана стратиграфия этих отложений.

Jan JASIONOWICZ

A NEW MAGURA DETACHED PATCH AT SOWINA

Summary

In the summer season of 1960, during mapping carried out in the area of Jedlicze by the Carpathian Field Station of the Geological Institute, a new Magura detached patch was discovered in Sowina (a village situated north of Jasło). This patch is situated some 0.6 km. east of the Kluczowa patch; its expanse is 0.3 sq. km. This patch was determined on the basis of several outcrops in the ravine, of test borings, and by soundings. An exact drawing of its outlines is unobtainable, due to a thick mantle of residual clays covering a considerable part of the patch.

On the basis of data hitherto obtained, the following sediments building this patch were distinguished: red and variegated Eocene shales, green shales representing the successively younger member, brown shales with intercalations of dark-grey and grey-greenish shales which might be Sub-Magura beds (M. Książkiewicz, 1948, 1958), greenish-grey shales being probably Magura beds of a shale facies, — finally dark-grey shales containing numerous pebbles of various, chiefly dark-coloured, calcareous shales, as well as sporadical pebbles and fragments of sandstones resembling the Krosno or the Inoceramian sandstones. As regards the age of these sediments it is difficult to express an opinion, in view of the lack of micropalaeontological investigations. K. Totwiński (1921) who knew this deposits considered it of Miocene age.

Generally speaking, the sediments forming the Magura patch at Sowina, excepting the variegated shales, reveal a high content of calcium carbonate and are strongly disturbed tectonically.

The stratigraphy of the discussed sediments is going to be dealt with at a later date.